

«Ἡ Στήριξη στὸν Θεσμό τῆς Οἰκογένειας: Πρακτικὴ Διάσταση»

Εἰσήγηση τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Φιλοθέου,
στὴν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
(Ἀθήνα, 3 Ὀκτωβρίου 2024)

Μακαριώτατε Ἄγιε Πρόεδρε,
Σεβασμιώτατοι Ἄγιοι Σύεδροι,

Δοξάζω, ἐν εὐχαριστίᾳ πολλῇ, τὸν Κύριο καὶ Θεό μας, γιατί μέ αξιώνει τὸν ἐλάχιστο νὰ εὐρίσκομαι ἐνώπιόν Σας, προκειμένου νὰ εἰσηγηθῶ στὴν ἀγάπη Σας τὸ σπουδαῖο θέμα τὸ ὁποῖο ἤδη ἀνακοινώθηκε καὶ εἶναι καίριας σημασίας γιὰ τὴν Ἐκκλησία μας, ἰδιαίτερος στὴν ραγδαῖα μεταβαλλόμενη ἐποχὴ μας.

Εὐγνωμονῶ πρώτιστα Εσᾶς, Μακαριώτατε πάτερ καὶ δέσποτα, ὅπως καὶ τὰ σεπτὰ μέλη τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῦς Συνόδου γιὰ τὴν ἐξόχως τιμητικὴ ἀνάθεση τῆς παρουσίας εἰσηγήσεως καὶ εὐλαβικά ζητῶ ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἐπιείκεια ὅλων Σας, ἀλλὰ καὶ τὴν συγχώρησή Σας γιὰ ὅσα τολμῶ νὰ καταθέσω ἐνώπιόν Σας, ἀπὸ ὑπακοή καὶ μόνο στὴν σεπτὴ Συνοδικὴ ἐντολή, γιὰ τὸν ἱερό θεσμό τῆς Οἰκογένειας, ὁ ὁποῖος εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένος μέ τὴν βιούμενη ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας μας.

Γιὰ νὰ ἐξετάσουμε τὸν θεσμό τῆς Οἰκογένειας σήμερα, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ συνειδητοποιήσουμε ποιά εἶναι τὰ πολιτισμικά καὶ κοινωνικά χαρακτηριστικά τῆς ἐποχῆς μας, πού ὀνομάζεται «Μετανεωτερικὴ». Κεντρικὸ χαρακτηριστικὸ αὐτῆς τῆς ἐποχῆς, σὲ ἀντίθεση μέ τὴν Νεωτερικὴ ἐποχὴ, εἶναι ἡ «ρευστὴ ταυτότητα», ἡ ὁποία διαμορφώνεται μέσα ἀπὸ τὴν ἐνίσχυση καὶ προβολὴ τῆς ἐκπλήρωσης κάποιας ἐπιθυμίας, ὡς κινητήριας δυνάμεις, ἀντὶ τῆς ἠθικῆς καὶ τῶν ἀξιών, καὶ τοῦ δικαιωτισμοῦ τοῦ

αὐτοπροσδιορισμοῦ, ἀντί τῆς ἀξίας τοῦ «ἀνήκειν» στήν κοινότητα, στό σύνολο ἢ ἀκόμα καί σέ μιά συγκεκριμένη δυαδική σχέση μέ δέσμευση.

Αντιλαμβανόμαστε ὅλοι, λοιπόν, ὅτι στό πλαίσιο αὐτό οἱ θεσμοί τόσο τῆς Ἐκκλησίας, ὅσο καί τῆς παραδοσιακῆς Οἰκογένειας, ἀποτελοῦν στόχο ἀρνητικῆς κριτικῆς ἢ καί ἐστιασμένης ἀποδόμησης, ἀφοῦ: α) συνιστοῦν θεσμούς πού ἀπαιτοῦν μακροχρόνια δέσμευση σέ συγκεκριμένο πλαίσιο, β) προσδίδουν στά μέλη τους ὀρισμένη ταυτότητα καί γ) ὑπάρχει ἔντονη προβολή, κυρίως στά μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης καί τά κοινωνικά δίκτυα – τά ὅποια, σέ μεγάλο βαθμό, διαμορφώνουν περισσότερο ἀπό ὁποιοδήποτε ἄλλο τίς ἀνθρώπινες συνειδήσεις –, τῶν ἀρνητικῶν φαινομένων πού μπορεῖ νά ἐκδηλώνονται στό πλαίσιο τῶν δύο θεσμῶν, μέ ἀποτέλεσμα νά ἐμφανίζεται ἐπικοινωνιακά ἢ παραδοσιακή οἰκογένεια σάν ἕνας κοινωνικός θεσμός πού «γεννᾷ» προβλήματα, χωρίς ὥστόσο ἀντίστοιχη ἐπιστημονική τεκμηρίωση· καί μάλιστα ὅταν ἡ ὄντως λειτουργική οἰκογένεια εἶναι διαχρονικά ἀποδεδειγμένο ὅτι ἀποτελεῖ παράγοντα προφύλαξης καί διαφύλαξης τῆς ψυχικῆς υἰγείας παιδιῶν καί γονέων.

Μέ τά προβλήματα τῆς ἐλληνικῆς οἰκογένειας ἀσχολοῦνται μελέτες ἤδη ἀπό τήν δεκαετία τοῦ 1990 σέ ἐπίπεδο ἀξιακό καί κοινωνικό, μέ φανερό ἐπίταση τῶν προβλημάτων στήν δεκαετία 2012-2022 μέ τίς ἀλλεπάλληλες κρίσεις: οἰκονομική, προσφυγικό, καραντίνα κορονοϊοῦ καί ἀνάφλεξη πολέμων στήν εὐρύτερη περιοχή.

Ἐπιτρέψτε μου δύο ἀναγκαῖες ἐπισημάνσεις:

Πρῶτον, μιά ἀπαραίτητη διασαφήνιση: στίς ἐπιστῆμες τοῦ ψυχισμοῦ οἱ ἔννοιες τόσο τοῦ ψυχικοῦ προβλήματος, ὅσο καί τῆς θεραπείας, εἶναι πολυεπίπεδες καί πολυπαραγοντικές, ἐπομένως – προκειμένου νά εἶναι σαφῆ τά ἀναφερόμενα – ἄς ἔχουμε ὑπ' ὄψιν μας τήν παραδοχή ὅτι τό ψυχικό πρόβλημα σχετίζεται μέ συγκεκριμένο ἄνθρωπο, συγκεκριμένη χρονική περίοδο καί συγκεκριμένη συνθήκη, ἐνῶ ἡ θεραπεία λαμβάνει ποικίλες μορφές, μεταξύ τῶν ὁποίων καί ἡ συμβουλευτική.

Δεύτερον, μιά χρήσιμη ἐπιγραμματική ἀναφορά στά πολλά προβλήματα καί τίς δυσκολίες πού ἀναγνωρίζονται στήν ἐλληνική οἰκογένεια σήμερα, ἀπό πολλές μελέτες διαφορετικῶν ἐπιστημονικῶν

πεδίων, διότι ή εξέυρεση λύσης είναι δυνατή μόνο έφόσον γνωρίζουμε και άναγνωρίζουμε τά ύφιστάμενα προβλήματα.

Λειτουργικές δυσχέρειες σχετικές μέ την παραδοσιακή οικογένεια θεωροϋνται σήμερα:

α) ή αύξηση τών διαζυγίων και ή έπακόλουθη σταθερή αύξηση τών μονογονειϊκών ή άλλων τύπων οικογένειας, μέ τραγική έκπτωση τήν έπίσημη νομοθέτηση «οικογενειών» ατόμων του ίδιου φύλου,

β) ή σταθερή μείωση του άριθμου παιδιών ανά οικογενειακή μονάδα (δημογραφικό πρόβλημα),

γ) ή αύξηση τής δυσκολίας άπόκτησης βιολογικού παιδιού,

δ) οί πρακτικές δυσκολίες πού σχετίζονται μέ την πολυτεκνία, για τίς τρίτεκνες και πολύτεκνες οικογένειες,

ε) τά οικονομικά προβλήματα, τόσο όσον αφορά τό κατά κεφαλήν εισόδημα όσο και τό ζήτημα τής στέγης (δυσκολία άπόκτησης πρώτης κατοικίας, αύξηση ένοικίων, έλλειψη διαθέσιμων κατοικιών για μεγάλες οικογένειες),

στ) οί έπιπτώσεις άπό την αύξηση τής άνεργίας, την μακροχρόνια άνεργία γονέων μεγαλύτερης ήλικίας, την δυσκολία εξέυρεσης μόνιμης έργασίας για τά νεώτερα μέλη,

ζ) ή γενική αύξηση του κόστους ζωής και καταναλωτικών άγαθών,

η) ή αύξηση τής μετανάστευσης στό έξωτερικό του ενός γονέα ή και όλοκλήρων οικογενειών προς εξέυρεση έργασίας,

θ) ή μετακίνηση οικογενειών στα μεγάλα άστικά κέντρα κατά την έφηβεία τών παιδιών, ώστε να άποκτήσουν πρόσβαση σε κατάλληλες ύπηρεσίες, μέ συνέπεια τήν — σε πολλές περιπτώσεις — έρήμωση έπαρχιακών περιοχών,

ι) ή δυσκολία φροντίδας τών ήλικιωμένων μελών τής οικογένειας,

ια) ή αύξηση του δείκτη μοναξιᾶς τών μεγαλύτερων ήλικιών,

ιβ) ή αύξηση τών φαινομένων ένδοοικογενειακής βίας μεταξύ συζύγων ή μεταξύ γονέων και παιδιών, τής έφηβικής παραβατικότητας, ή άνάδειξη του ειδικού ζητήματος τών «γυναικοκτονιών»,

ιγ) ή αύξηση τής κατανάλωσης εξαρτησιογόνων ουσιών από παιδιά και έφηβους,

ιδ) ή αύξηση τών αυτοκτονιών,

ιε) ή αύξηση τών ψυχικῶν διαταραχῶν σέ παιδιά και έφηβους στήν μετά τόν κορωνοϊό έποχή (ανάγκη εξειδικευμένης παιδοψυχιατρικῆς φροντίδας για 1 στά 6 παιδιά, έναντι 1 στά 9 παιδιά πρό κορωνοϊού),

ιστ) ή αύξηση τής σχολικῆς άποτυχίας ή διαρροῆς σέ έφηβους,

ιζ) ή αύξηση τών αποφάσεων για κατ' οίκον διδασκαλία παιδιῶν και έφηβων,

ιη) ή αύξηση τών ειδικῶν μαθησιακῶν δυσκολιῶν (3 στά 10 παιδιά),

ιθ) ή έλλειψη ίκανοῦ ἀριθμοῦ Δημόσιων Φορέων για τήν μακροχρόνια θεραπεία τών ζευγαριῶν, ὅπως και τήν αντιμετώπιση ψυχιατρικῶν και μαθησιακῶν διαταραχῶν σέ παιδιά και έφηβους (στά μεγάλα άστικά κέντρα ύφίστανται ἀρκετοί Δημόσιοι Φορείς ὡς πρός τήν διάγνωση αὐτῶν τών διαταραχῶν, ἀλλά ὄχι – δυστυχῶς – για τήν μακροχρόνια θεραπεία τους),

κ) ή έλλειψη έπαρκοῦς ἀριθμοῦ εξειδικευμένων θεραπευτῶν ζεύγους και οικογένειας στήν έπαρχία, ἔστω ιδιωτῶν,

κα) ή έλλειψη ειδικῶν θεραπευτικῶν κέντρων για τά προβλήματα μητέρων σχετικά με τήν γέννα νέου βρέφους (Μονάδες Μητέρας-Βρέφους),

κβ) ή μείωση τής οικονομικῆς ενίσχυσης πρός τίς οικογένειες, ὡς πρός τό συνολικό ποσό τών ειδικῶν θεραπειῶν παιδιῶν και έφηβων, ή τοῦ ἀριθμοῦ γνωματεύσεων οί ὅποιες γνωμοδοτοῦνται θετικά για οικονομική ύποστήριξη, ἐνῶ ταυτόχρονα ύφίσταται αξιοσημείωτη αύξηση τοῦ κόστους ειδικῶν θεραπειῶν,

κγ) ή μείωση τών παρεχόμενων δημοσίων ύπηρεσιῶν για οικογένειες μέ παιδιά και έφηβους εξαρτημένους από τά «ναρκωτικά» (παντός είδους εξαρτησιογόνες ούσιες) και ή έλλειψη ειδικῶν ιατρειῶν για τό ραγδαία εξαπλούμενο φαινόμενο εξάρτησης παιδιῶν και έφηβων από τό διαδίκτυο και

κδ) ειδικά οί έλληνικές οικογένειες μέ παιδιά ΑΜΕΑ συναντοῦν πολύ μεγάλες δυσκολίες στήν πρόσβασή τους σέ κατάλληλες σχολικές μονάδες,

ὅπως καί σέ κατάλληλες θεραπείες, μέ ἀποτέλεσμα τό κόστος τῆς ζωῆς νά ἐπιβαρύνεται καί ταυτόχρονα πολλοί ἀπό τούς γονεῖς νά ὑφίστανται ψυχοσωματική ἐξουθένωση, λόγω καί τῆς ἔλλειψης ειδικῶν συστημάτων ὑποστήριξης τους.

Ὅλα τά προαναφερθέντα, καί μαζί μέ αὐτά ὁ ἀτομοκεντρικός τρόπος τῆς σύγχρονης πραγματικότητας, ὀδηγοῦν ὅλο καί περισσότερα ζευγάρια στό ἐξαιρετικά ὀδυνηρό – πολλές φορές – γεγονός τῆς διάρρηξης τῆς συζυγικῆς σχέσης, τοῦ χωρισμοῦ καί τοῦ διαζυγίου.

Τά στατιστικά στοιχεῖα τῶν διαζυγίων, ἰδίως στά μεγάλα ἀστικά κέντρα, εἶναι ἀπολύτως δηλωτικά τοῦ ὑφισταμένου προβλήματος. Στήν Ἱερὰ Μητρόπολη Θεσσαλονίκης ἐπί παραδείγματι φέτος, μέχρι τήν 31η Αὐγούστου, ἔχουμε 614 γάμους καί 321 διαζύγια, δηλαδή ὁ ἀριθμός των εκδοθέντων διαζυγίων συνιστᾷ ποσοστό 52% τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τελεσθέντων γάμων!

Οἱ αἰτίες αὐτῆς τῆς αὔξης τῶν διαζυγίων, συνοπτικά εἶναι οἱ ἑξῆς:

- Ἀπουσία δέσμευσης
- Ἀπιστία - ἐξωσυζυγική δραστηριότητα
- Ἐνδοοικογενειακή βία
- Συγκρουσιακή ἐπικοινωνία
- Ἀνωριμότητα στήν ἡλικία γάμου
- Οἰκονομικά προβλήματα
- Ἀλκοόλ καί κατάχρηση οὐσιῶν

Κατόπιν ὅλων αὐτῶν, ἀντιλαμβανόμαστε ὅλοι ὅτι καθίσταται ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἡ περαιτέρω, καί ἐπί τῆς οὐσίας, παρέμβασή μας γιά τήν στήριξη τῆς Οἰκογένειας. Χρειάζεται, ὅμως, ἐξ ἀρχῆς, καί πρῖν προχωρήσουμε σέ συγκεκριμένες προτάσεις, νά ἐπισημάνουμε καί νά συνειδητοποιήσουμε ὅτι καμμία ὠραία ἐξαγγελία τῆς Ἐκκλησίας μας δέν ἐκτιμᾶται, ἂν δέν συνοδεύεται ἀπό συγκεκριμένη δράση, καί καμμία προτροπή δέν εἰσακούεται, ἂν δέν ὑποστηρίζεται ἀπό ἀπτή ἀρωγή. Καί τοῦτο διότι, ἀφ' ἑνός, διανύουμε ἐποχή κατά τήν ὁποία οἱ ἄνθρωποι ζητοῦν μεγαλύτερη ἔμπρακτη συνδρομή καί λιγότερα λόγια καί, ἀφ' ἑτέρου, τό

Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καλῶς ἢ κακῶς, δέν συμπίπτει μέ τό κοινωνικό σῶμα· συνεπῶς, ὁποιαδήποτε ἐξαγγελία ἢ προτροπή δέν εἶναι δυνατό νά περιορισθεῖ στήν πλευρά τῶν πιστῶν, ἀλλά τυγχάνει προσοχῆς καί σχολιασμοῦ ἀπό τό σύνολο τῆς κοινωνίας. Ἐπιπλέον, ἡ δυσσαρέσκεια ἢ ἔστω ἡ κριτική πρὸς τήν ἐκκλησιαστική ἡγεσία καί τόν Κλῆρο δέν προέρχεται οὔτε περιορίζεται μόνο σέ κακόπιστους, ὅπως ἐσφαλμένα κάποιοι ἀπό ἐμᾶς νομίζουμε, ἀλλά ἐκτείνεται καί σέ ὑπολογίσιμο ἀριθμό ἐνεργά πιστῶν.

Γιά τούς λόγους αὐτούς, ἀπαιτεῖται μεγάλη περίσκεψη καί λελογισμένες κινήσεις πρὶν ἀπό κάθε δημόσια παρουσία μας, εἴτε ἀφορᾷ τόν λόγο εἴτε τήν δράση μας. Τυχόν δημόσιες προτροπές π.χ. γιά τεκνογονία ἢ ἀποφυγή τῶν ἐκτρώσεων ἢ πιστότητα στόν γάμο κ.τ.λ. ἐνδέχεται νά χλευασθοῦν ἢ – στήν καλύτερη περίπτωση – νά τύχουν ψυχρῆς ὑποδοχῆς, ἂν δέν πείσουμε ὅτι ἐνδιαφερόμαστε ἐμπράκτως γιά τόν θεσμό τῆς Οἰκογένειας γενικά, ἀλλά καί γιά τήν κάθε οἰκογένεια εἰδικά. Πρὸς τόν σκοπό αὐτό, προτείνονται οἱ ἀκόλουθες δράσεις ἐμπρακτοῦς στήριξης τῆς Οἰκογένειας, πού ἐστιάζουν πρῶτιστα στήν πρόληψη καί ἀκολουθῶς στήν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων:

1) Κατάρτιση κληρικῶν καί ἐν γένει ἐκκλησιαστικῶν στελεχῶν. Ἔχει διαπιστωθεῖ κατ' ἐπανάληψιν ἡ ἀπόλυτη καί ἐπείγουσα ἀνάγκη ἐπιμορφώσεως κληρικῶν πού θά λειτουργήσουν ὡς στελέχη πρῶτης γραμμῆς γιά τήν ἀντιμετώπιση συζυγικῶν δυσκολιῶν καί γενικά οἰκογενειακῶν κρίσεων, ἀλλά καί ὡς βοηθοί καί συμπαραστάτες μελλονύμφων, ὀμιλητές σέ Σχολές Γονέων καί ἐκπαιδευτές ἄλλων κληρικῶν. Ἄν ἐπιθυμοῦμε οὐσιαστική παρέμβαση στήν Οἰκογένεια, θά πρέπει νά ἐπενδύσουμε (μέ ὅλους τούς τρόπους, ψυχολογικά καί οἰκονομικά) στήν ἐξειδίκευση καί ἐπιμόρφωση ἑνός πυρῆνα κληρικῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀρετή, ἡ προσωπικότητα καί ἡ κατάρτιση παρέχουν κατ' ἀνθρώπον ἐχέγγυα μιᾶς ἐπιτυχοῦς ἀνθρωπογνωσίας καί κατανοήσεως τῆς δυναμικῆς τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς. Οἱ κληρικοί αὐτοί θά ἀποτελοῦν τήν κύρια «δύναμη κρούσεως» σέ κάθε Μητρόπολη ὡς πρὸς τήν ποιμαντική τοῦ Γάμου καί τῆς Οἰκογένειας. Χρειάζεται, βέβαια, παράλληλα νά ἐπενδύσουμε καί στήν συστηματική (καί ὄχι εὐκαιριακή)

ευαισθητοποίηση τῶν πνευματικῶν, ὡς ἑνός εὐρύτερου κύκλου συμπαραστατῶν τῆς οἰκογένειας. Ἰδιαίτερη μέριμνα πρέπει νά ὑπάρξει γιά τούς πνευματικούς - ἔξομολόγους, ὥστε νά κατανοήσουν τά ὅρια τῆς ἐπεμβάσεώς τους στήν ζωή τῶν ἐγγάμων μέ τήν ἀπολύτως ἀπαραίτητη ἐφαρμογή τῆς ἀρετῆς τῆς διακρίσεως. Τό Ἴδρυμα Ποιμαντικῆς Ἐπιμορφώσεως τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ὄραμα καί δημιουργία τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου κ. Ἱερωνύμου, μπορεῖ νά ἀποτελέσει τόν κύριο φορέα συντονισμοῦ τῆς δράσεως αὐτῆς.

2) Ἐρευνα καταγραφῆς οἰκογενειακῶν προβλημάτων. Ἡ πραγματοποίηση ἀπό πλευρᾶς τῆς Ἐκκλησίας μιᾶς ἀξιόπιστης ἐπιστημονικῆς ἔρευνας γιά τήν καταγραφή καί ἀνάδειξη προβλημάτων τῶν «ἐνεργῶν» ἐκκλησιαστικά οἰκογενειῶν, ὅσων δηλαδή βρίσκονται σέ ζῶσα σχέση καί ἐπαφή μέ τήν Ἐνορία τους, θά συντελέσει ὄχι μόνο στήν ἀποσαφήνιση, ἀλλά κυρίως στήν ἐφαρμογή συγκεκριμένων προτάσεων βελτίωσης τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων καί στόν ἔλεγχο τῆς ἀποτελεσματικότητας τῶν προτεινομένων λύσεων. Ταυτόχρονα, θά καλλιεργήσει οὐσιαστικά τήν συνεργασία καί τόν διάλογο κρατικῶν, ἀκαδημαϊκῶν καί ἐκκλησιαστικῶν φορέων σέ ὅλη τήν ἑλληνική ἐπικράτεια ὑπό τήν ἐποπτεία τῆς ἀντίστοιχης Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Γάμου, Οἰκογενείας καί Δημογραφικοῦ Προβλήματος. Ἡ πρόσβαση στήν πραγματική πληροφορία θά δώσει στήν Ἐκκλησία τήν δυνατότητα ἰσότημου διαλόγου μέ θεσμικούς φορεῖς τῆς ἑλληνικῆς Πολιτείας, οἱ ὁποῖοι ὡστόσο ὑστεροῦν στήν ἀξιακή προσέγγιση, τήν ὁποία προϋποθέτει ὁ ἐκκλησιαστικός τρόπος ζωῆς.

3) Προβολή τῆς ἑλληνικῆς παραδοσιακῆς Οἰκογένειας ὡς προτύπου σύγχρονης Οἰκογένειας. Γί' αὐτό τό ἐγχείρημα ἀπαιτεῖται σωστή ἐνημέρωση, λογική καί σύγχρονη ὑπερασπιστική γραμμή καί διαρκῆς ἐπιμόρφωση. Προτείνεται ἡ ἀνάδειξη στά μέσα ἐνημέρωσης καί τά κοινωνικά δίκτυα ὑγιῶν παραδειγμάτων οἰκογένειας μέ παραδοσιακή δομή, καί τοῦτο γιατί ὁ χῶρος τῆς οἰκογένειας ὑποδέχεται τά παιδιά στήν ζωή καί τά συντροφεύει στά πιό σημαντικά χρόνια τῆς ἀναπτυξιακῆς τους πορείας. Μιά ζεστή καί ἀσφαλῆς σχέση μεταξύ γονέων καί παιδιῶν εἶναι ἕνας ἀπό τούς βασικούς προστατευτικούς παράγοντες πού ἐγγυῶνται

ασφάλεια και σταθερότητα, επικοινωνία, αυτοεκτίμηση, αναγνώριση και διαχείριση έντονων συναισθημάτων, ανάπτυξη σχέσεων σεβασμού και συνεργασίας, αναζήτηση υποστήριξης και βοήθειας στις αναπόφευκτες δυσκολίες της ζωής. Αυτά μπορούν να γίνουν μέσα από δράσεις, όπως: α) Προετοιμασία και προβολή εβδομαδιαίας έκπομπής σε κανάλι πανελλήνιας εμβέλειας και ταυτόχρονη διαδικτυακή προβολή και β) δημιουργία/υποστήριξη σεναρίου τηλεοπτικής σειράς με κεντρικό θέμα μια έκτεταμένη οικογένεια που μπορεί να λειτουργεί δημιουργικά ως πρότυπο ζωής για τους μελλονύμφους, νεονύμφους και επί μακρόν έγγαμους.

4) Δημιουργία Σχολής Υποψηφίων Έγγαμων. Θα μπορούσε να λειτουργήσει στα πρότυπα των μαθημάτων κατήχησης, με διαφορετική θεματολογία από τις Σχολές Γονέων. Θα αφορά σε υποψήφιους για το μυστήριο του Γάμου και προς διευκόλυνση των συμμετεχόντων θα μπορούσε να γίνεται και διαδικτυακά. Η θεματολογία της θα μπορούσε να αφορά σε τρεις ένότητες: α) μορφές και μοντέλα σχέσεων, β) δυσκολίες και δυνατότητες τον πρώτο καιρό του εκκλησιαστικού γάμου και γ) τρόποι επίλυσης συγκρούσεων. Κύριος στόχος, ή εξοικείωση με την θεματολογία και ή έτοιμότητα σχετικά με το κεντρικό ζήτημα της κρίσης στον γάμο, δηλαδή ή αναζήτησή ουσιαστικής και σωστής βοήθειας.

5) Δημιουργία Κεντρικού Ταμείου Ενίσχυσεως Κυήσεων. Δεν αρκεί πλέον το σαφές μήνυμα κατά των εκτρώσεων, όταν μάλιστα αυτό διαστρέφεται συχνότατα στον δημόσιο λόγο (από πολιτικούς, δημοσιογράφους, ιδιώτες στα μέσα επικοινωνίας κ.τ.λ.). Το ταμείο αυτό θα γίνει γνωστό ευρύτερα μέσω των ένοριων, αλλά και με ανακοινώσεις στον Τύπο και τα ΜΜΕ. Η «καμπάνια» αυτή θα έχει δύο αποδέκτες: και τους ενδιαφερόμενους δωρητές και όσους έχουν ανάγκη ενίσχυσης, ώστε να απευθύνονται σε αυτό. Όσοι θέλουν να το ενισχύσουν θα καταθέτουν κάποιο ποσό εφάπαξ ή ανά μήνα, και το συλλεγόμενο ποσό θα διατίθεται για την ενίσχυση αγάμων μητέρων που θέλουν να κρατήσουν το παιδί τους ή έγγαμων ζευγαριών που δυσκολεύονται οικονομικά και εξετάζουν την επιλογή της έκτρωσης. Χρειάζεται να διερευνηθεί ή οικονομική

κατάσταση του αιτούντος από π.χ. κοινωνικές λειτουργούς. Τό ταμείο θά ἔχει καί μικρό ἀριθμό διοικητικῶν ὑπαλλήλων.

6) Ἐνίσχυση καί ἀνάπτυξη τῶν Σχολῶν Γονέων. Ἡ μέχρι σήμερα ἐμπειρία ἔχει δείξει ὅτι σέ κάθε Ἱερά Μητρόπολη χρειάζεται νά ὑπάρχει αὐτός ὁ σταθερός θεσμός εἰσηγήσεων καί διαλόγου γύρω ἀπό τόν γάμο, τήν γονεϊκότητα, τήν σχέση πνευματικῆς ζωῆς καί οἰκογενειακῆς εἰρήνης, τό διαζύγιο καί τήν ἀπώλεια τοῦ/τῆς συντρόφου, ἐπιλέγοντας ἐξειδικευμένα ἐπιστημονικά θέματα καί ὁμιλητές. Ἐπιπλέον πρόταση εἶναι ἡ σταδιακή ἐξειδίκευση στό ἡλικιακό φάσμα: α) γονέων παιδιῶν, β) γονέων ἐφήβων, γ) γονέων ἐνηλίκων τέκνων. Σημαντικά βοηθᾶ τήν λειτουργία αὐτῶν τῶν Σχολῶν ἡ παράλληλη φροντίδα - φύλαξη παιδιῶν, διότι αὐξάνει τήν πιθανότητα παρακολούθησης, ὅπως καί ἡ χορήγηση Βεβαίωσης Παρακολούθησης, διότι αὐξάνει τήν σταθερότητα παρακολούθησης.

7) Δημιουργία Βιωματικῶν Ὁμάδων Γονέων. Ἡ Σχολή Γονέων ἐπιμορφώνει, ἐνῶ οἱ Ὁμάδες Γονέων ἀποτελοῦν ἕνα σημαντικό ἐργαλεῖο οὐσιαστικῆς παρέμβασης στήν ὑγιή ἀνάπτυξη τῶν οἰκογενειῶν. Ἐνισχύουν τούς γονεῖς καί θεραπεύουν τό πρόβλημα ἢ τά προβλήματα. Ἡ παρουσία ἑνός ἢ δύο συντονιστῶν ὁμάδας ἀπαιτεῖ ἐξειδίκευση καί φέρει κόστος γιά τούς ἐπιστήμονες - θεραπευτές πού ἀναλαμβάνουν τίς ὁμάδες. Οἱ ὁμάδες γιά νά ἔχουν θεραπευτικό ἀποτέλεσμα ἀπαιτοῦν συχνότητα ἐβδομαδιαία. Ἀνάλογα μέ τίς δυνατότητες κάθε Ἱεράς Μητροπόλεως, μπορεῖ νά διερευνηθεῖ καί ἡ μηνιαία συνάντηση μέ ἀντίστοιχη αὐξηση τοῦ χρόνου τῆς Ὁμάδας. Ἄν μάλιστα ὑπῆρχε κεντρικός Συνοδικός συντονισμός τῶν ἐπί μέρους συντονιστῶν ἀπό τήν Εἰδική Συνοδική Ἐπιτροπή Γάμου καί Οἰκογενείας, θά ἀνοίγονταν προοπτικές περαιτέρω κοινῆς ἐμπειρίας καί ἐπιμόρφωσης στά ιδιαίτερα ζητήματα τῶν οἰκογενειῶν μέ ἐντονότερη σχέση μέ τήν Ἐκκλησία. Οἱ ὁμάδες μπορεῖ νά εἶναι μεικτές ὡς πρός τούς τύπους γονεϊκότητας ἢ ἐξειδικευμένες: α) γιά ἔγγαμα ζευγάρια, β) γιά μονογονεῖς καί συζύγους σέ χηρεία, γ) γιά διαζευγμένους γονεῖς.

8) Ἐπιμόρφωση παιδιῶν καί ἐφήβων σέ ζητήματα δημιουργίας οἰκογένειας καί σχέσης γιά γάμο μέσω τῶν τριῶν κατηχητικῶν βαθμίδων. Σέ κάθε ἡλικιακό φάσμα νά γίνονται τρία τουλάχιστον θέματα ἀνά ἔτος:

α) για την λειτουργία της οικογένειας ως ζωντανής εκκλησιαστικής πραγματικότητας, β) για την επιλογή του γάμου ως τρόπου ζωής και γ) για τον σεβασμό του άλλου στις διαπροσωπικές σχέσεις, με κείμενα και διάλογο αντίστοιχο προς την ηλικία.

9) Λειτουργία Κατασκηνωτικού Τριημέρου για οικογένειες. Η συμμετοχή οικογενειών σε τριήμερες κατασκηνωτικές έξορμήσεις με στόχο την δημιουργία κοινότητας, την ανάπτυξη εκκλησιαστικού βιώματος και αλληλεγγύης, μέσα από την συνύπαρξη και την κατάλληλη διαμόρφωση του προγράμματος, συντελεί καθοριστικά στην ενίσχυση της λειτουργίας της οικογένειας. Και εδώ μπορεί να αξιοποιηθεί ή εμπειρία αντίστοιχων τριημέρων με την ύπαρξη Ομάδων Διαλόγου για τους γονείς με πνευματικούς και επιστημονικά καταρτισμένους επαγγελματίες, ταυτόχρονη μέριμνα απασχόλησης των παιδιών και σχεδιασμού κοινών οικογενειακών δράσεων και παιχνιδιού, που θα εξοικειώσουν τους γονείς με την ουσιαστική ένασχόληση με τα παιδιά τους.

10) Ενεργοποίηση και ενίσχυση του θεσμού των Επιτροπών Γυναικείων Θεμάτων των Ιερών Μητροπόλεων, σύμφωνα με όσα προτρέπει πρόσφατη Έγκύκλιος της Διαρκούς Ιεράς Συνόδου, κατόπιν εισηγήσεως της Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Γυναικείων Θεμάτων. Οι επιτροπές έχουν την δυνατότητα μεγάλου φάσματος δράσεων που αποσκοπεί στην παρέμβαση σε θέματα γυναικών, αλλά και αναγνώριση των θεμάτων που απασχολούν τις γυναίκες τοπικά. Οι πρεσβύτερες και οι μητέρες μονογονεϊκών οικογενειών μπορούν να αξιοποιηθούν, αλλά και να υποστηριχθούν και από αυτόν τον θεσμό. Ταυτόχρονα μπορεί να αποτελέσει και πλαίσιο έθελοντικής οργάνωσης για την υποστήριξη των οικογενειών.

11) Δημιουργία Γραφείου Στήριξης Οικογένειας. Για την λειτουργία του χρειάζεται να είναι επανδρωμένο με ένα γραμματέα, ένα Ιερέα, ένα/μία κοινωνικό/ή λειτουργό, μία νοσηλεύτρια και ένα εργαζόμενο καθαριότητας. Το Γραφείο θα δέχεται, θα διερευνά και θα αναγνωρίζει μία οικογένεια της Ιεράς Μητροπόλεως ως «Οικογένεια που χρειάζεται στήριξη». Κριτήρια ανεργίας/οικονομικά, προβλημάτων στέγης και σοβαρής ασθένειας ή απώλειας θα αποτελούν τις αιτίες χαρακτηρισμού

μιας οικογένειας «σέ κρίση», μέ ένδεικτικούς τομείς παρεμβάσεως τούς έξῆς:

α) Οικονομική ένίσχυση, ανάλογα μέ τά κριτήρια καί τήν εκτίμηση κατόπιν επιτόπιας επίσκεψης στήν οικογένεια.

β) Βοήθεια στό Σπίτι: i) ένίσχυση φροντίδας ασθενοῦς εκτάκτως ἤ σέ τακτά χρονικά διαστήματα (ασθενεί π.χ. ἡ μητέρα καί δέν ὑπάρχει ένήλικος νά τήν φροντίσει, μονογονέας χρειάζεται ένίσχυση σέ ασθένεια παιδιοῦ κ.τ.λ.). ii) Βοήθεια μέ τήν καθαριότητα ἤ τήν οργάνωση τοῦ σπιτιοῦ (π.χ. πολύτεκνες οικογένειες, απομάκρυνση γονέα γιά νοσηλεία κ.τ.λ.).

γ) Συγκρότηση Δικτύου Συμπαράστασεως σέ Οἰκογενειακά Προβλήματα καί οργάνωση Ἐθελοντῶν Ἀδελφικῆς Ἀλληλεγγύης. Ἡ ἰδέα συνίσταται στήν οργάνωση Ὑπηρεσίας ἡ ὁποία θά φέρνει σέ ἐπαφή εἴτε ἐθελοντές πού ἐπιθυμοῦν νά προσφέρουν ἀπό τό περίσσειμα τοῦ χρόνου τους εἴτε ἀμειβόμενους μέ οικογένειες οἱ ὁποῖες ἔχουν ἀνάγκη τακτικῆς ἤ ἐκτακτῆς συμπαράστασης σέ ποικίλα θέματα. Αὐτά θά μπορούσαν νά εἶναι: φύλαξη παιδιῶν, ένισχυτική διδασκαλία στά μαθήματά τους, συνοδεία αὐτῶν ἀπό καί πρὸς τό σχολεῖο, συντροφιά ἄρρωστων παιδιῶν στό νοσοκομεῖο, βοήθεια στίς δουλειές στό σπίτι καί πολλά ἀκόμη. Μέ πυρῆνα τούς ἐπίσημους ἐπαγγελματίες καί τόν Ἱερέα τοῦ Γραφείου, δημιουργεῖται Μητρώο Ἐθελοντῶν. Ἡλικιακά ἀπό τήν ἐφηβεία καί ἔως τήν τρίτη ἡλικία, συντονισμένα, στηρίζουν, βοηθοῦν, συμμετέχουν στήν Βοήθεια στό Σπίτι. Ἡ συγκεκριμένη δράση ἔχει χαρακτήρα κεντρικό γιά τήν ἐνεργοποίηση τῶν μελῶν τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας, βιωματικό γιά τήν ἐφηβεία, πρακτικό γιά τό κατηχητικό, ένισχυτικό τῆς κοινότητας γιά τούς ἀδελφούς σέ ἀνάγκη.

12) Δημιουργία Γραφείου Ἐνδοοικογενειακῆς Βίας. Χρειάζεται στελέχωση μέ τουλάχιστον 3 ἐπαγγελματίες: ἕνα/μία γραμματέα, μία κοινωνική λειτουργό καί ἕνα/μία ψυχολόγο/ψυχίατρο μέ ψυχοθεραπευτική εκπαίδευση στήν οικογενειακή θεραπεία.

Πρὸς ἐνημέρωση ὄλων, ἐπισημαίνεται ὅτι τό δημόσιο σύστημα ἀντιμετώπισης τῆς ένδοοικογενειακῆς βίας, ὅπως λειτουργεῖ σήμερα, — καί ἀφορᾷ στήν βία κατά τῆς γυναίκας συντρόφου — ἀκολουθεῖ τά ἐξῆς βήματα:

α) Γίνεται καταγγελία σέ Αστυνομικό Σταθμό στον Αξιωματικό Υπηρεσίας ή σέ εξειδικευμένη γυναίκα αστυνομικό (άν ή αστυνομική αρχή διαθέτει).

β) Ακολουθεί αστυνομικός έλεγχος στην διεύθυνση κατοικίας και επίσκεψη από Κοινωνικές Υπηρεσίες μέ εισαγγελική έντολή (συνήθως κοινωνικοί λειτουργοί τής Περιφέρειας ή του Δήμου ή του ΕΚΚΑ (Έθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης).

γ) Τέλος, ή σύζυγος ή ή σύζυγος και τά ανήλικα παιδιά παραπέμπονται σέ δομή γιά κακοποιημένες γυναίκες.

Προβλήματα του συγκεκριμένου μοντέλου έμφυλης βίας είναι συχνά ή ανάγκη γιά τήν πρωτοβουλία αναζήτησης βοήθειας από τήν ίδια τήν γυναίκα - θύμα, τό αίσθημα κοινωνικής ντροπής ως αποτροπή, ή πιθανή αποτυχία στις κλειστές δομές (στατιστικά, στην Ελλάδα απαιτούνται κατά μέσο όρο έπτά προσπάθειες τής γυναίκας - θύμα μέχρι τήν ουσιαστική αυτόνομη από τήν σχέση μέ τον κακοποιητή). Σέ πρόσωπα μέ θρησκευτική ήθική υπάρχει ακόμα πιο έντονα τό αίσθημα τής έκθεσης και ό φόβος τής άμαρτίας στην αποκάλυψη του κακοποιητή - συζύγου. Ταυτόχρονα, γιά τήν ενεργή στην πνευματική ζωή γυναίκα, ό πνευματικός αποτελεί συχνά τό πρώτο πρόσωπο στό όποιο αποκαλύπτει τήν κακοποίηση. Η ύπαρξη κατάλληλα επανδρωμένου Γραφείου, μέ τό όποιο θά έχουν εξοικειωθεί οί πνευματικοί και γενικότερα οί Ίερείς τής Ίεράς Μητροπόλεως, μπορεί νά αποτελέσει τήν θεμέλια σχέση πάνω στην όποια θά οικοδομηθεί και από τήν όποια θά αρχίσει ή αντιμετώπιση και θεραπεία τής ακραίας αυτής μαρτυρικής συνθήκης. Τό Γραφείο αυτό αναλαμβάνει και τήν τακτική επιμόρφωση του προσωπικού μιās Ίεράς Μητροπόλεως, προβάλλεται μέσφ των Σχολών Γονέων και συμμετέχει στην ένοριακή ζωή. Οί πρεσβυτέρους αποτελούν ειδική ομάδα στόχου, σχετικά μέ τήν όποια ή ύπαρξη ενός οικείου Γραφείου μπορεί νά συμβάλει στην εγκαιρη επισήμανση ζητημάτων βίας εντός των ιερατικών οικογενειών.

13) Δημιουργία Σταθμού Ψυχικής Υγείας τής Οικογένειας. Μέ τήν μορφή τόσο σταθερού χώρου - γραφείων όσο και Κινητής Μονάδας πού θά αξιοποιεί τους χώρους και τά γραφεία των Ίερών Ναών. Καί έδω

χρειάζεται τμήμα γραμματείας, ένας επιστημονικά υπεύθυνος ψυχίατρος ή παιδοψυχίατρος ή ειδικός ψυχικής υγείας με εξειδίκευση στην οικογενειακή θεραπεία. Κύριος στόχος, ή παροχή θεραπευτικῶν ή υποστηρικτικῶν συνεδριῶν σέ ζευγάρια, οικογένειες ή μέλη οικογενειῶν. Τοπικά μπορεῖ νά γίνει διαφορετική μορφοποίηση τοῦ ἀριθμοῦ ἐπαγγελματιῶν καί τῶν ειδικοτήτων. Ἡ παροῦσα πρόταση γίνεται γιατί τά προβλήματα στόν τομέα τῆς ψυχικῆς υγείας ἀπαιτοῦν μακροχρόνιες καί συχνά ὑψηλοῦ κόστους θεραπείες. Ταυτόχρονα, οἱ ἐπιστήμες τοῦ ψυχισμοῦ ἐπιτρέπουν τήν ἔγκαιρη καί ὀρθή κατανόηση τῶν προβλημάτων στίς σχέσεις, τήν προσωπική ζωή, τήν προσωπικότητα καί τήν συμπεριφορά τόσο τῶν ἐνηλίκων - γονέων, ὅσο καί τῶν παιδιῶν, καί τήν θεραπευτική παρέμβαση, διασῶζοντας τήν λειτουργικότητα τῆς οικογενειακῆς μονάδας. Στό πλαίσιο αὐτό, ἡ Μητέρα Ἐκκλησία θά μπορούσε, ὅπου ὑπάρχει σχετική δυνατότητα, νά στηρίξει συμπληρωματικά τίς ὀλοένα ἀυξανόμενες ἀνάγκες τῶν οικογενειῶν.

Οἱ τρεῖς προαναφερθεῖσες δραστηριότητες (Γραφεῖο Στήριξης Οἰκογένειας, Γραφεῖο Ἐνδοοικογενειακῆς Βίας, Σταθμός Ψυχικῆς Ὑγείας τῆς Οἰκογένειας), ὅπως καί ἄλλες, θά μπορούσαν νά ἐνταχθοῦν στά Κέντρα Στήριξης Οἰκογένειας (ΚΕ.Σ.Ο.), πού ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν καί ἀρκετές Ἱερές Μητροπόλεις ἔχουν ιδρύσει καί λειτουργοῦν.

14) Δημιουργία Σταθμοῦ Ὑπηρεσιῶν γιά Οἰκογένειες μέ ἄτομα ἐξαρτημένα ἀπό οὐσίες, τυχερά παίγνια ἢ διαδίκτυο. Ἡ παροῦσα πρόταση ἀφορᾷ ἀνάγκη πού προκύπτει καί ἀπό τήν μείωση τῶν ἀντίστοιχων δημόσιων ὑπηρεσιῶν. Κατά τόπους διαφορετικές ἀνάγκες θά διαμορφώσουν τήν δημιουργία: α) Σταθμοῦ ἀναφορᾶς σέ συνεργασία μέ ἄλλους φορεῖς, β) Σταθμοῦ μέ θεραπευτικές ὁμάδες γιά χρήστες καί τίς οικογένειές τους (γονεῖς καί ἀδέλφια) μέ μοντέλο πού ἐνσωματώνει τήν πνευματική ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας μας.

15) Δράσεις στήριξης ἐιδικῶν κατηγοριῶν οικογενειῶν (π.χ. Ρομά κ.ἄ.). Πρόκειται γιά μιά σειρά ἐξειδικευμένων δράσεων πού ὑφίστανται ἤδη σέ ὀρισμένες Ἱερές Μητροπόλεις (π.χ. Ἰλίου, Ἀχαρνῶν καί Πετρούπολεως καί Νεαπόλεως καί Σταρουπόλεως) καί δέν θά ἐξαντλοῦνται στήν φιλανθρωπία καί τήν ὑλική ἐνίσχυση αὐτῶν τῶν

ἀνθρώπων, ἀλλά θά εἰσχωροῦν βαθύτερα καί ἀποτελεσματικότερα σέ τομεῖς ὅπως ἡ ἔνταξη, ἡ προσβασιμότητα στό ἐκπαιδευτικό σύστημα, ἡ συμβουλευτική, ὁ οἰκογενειακός προγραμματισμός, ἡ μείωση τῆς σχολικῆς διαρροῆς τῶν μαθητῶν, ἡ ψυχολογική ὑποστήριξη, ἡ καταπολέμηση τῆς βίας καί κάθε ἄλλη παρέμβαση πού θά στοχεύει δυναμικά στήν ἀντιμετώπιση τῶν κοινωνικά παθογενῶν καταστάσεων, οἱ ὁποῖες σήμερα ἐμποδίζουν τήν ἁρμονική συμβίωση τῶν κατοίκων τῶν περιοχῶν ὅπου ὑπάρχουν συγκροτημένες κοινότητες Ρομά.

Μακαριώτατε,

Σεβασμιώτατοι,

Ὅσα μόλις τώρα, μέ συστολή καί ἐπίγνωση τῆς προσωπικῆς μου ἀδυναμίας, προτάθηκαν ἀποτελοῦν καρπό παλαιότερων εἰσηγήσεων ἐνώπιον τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ Σώματος, συζητήσεων μέ φίλους ἀγωνιῶντες κληρικούς καί λαϊκούς καί κατάθεση προτάσεών τους, μελέτης καί προβληματισμοῦ. Τό κατά πόσον θά ἀξιοποιηθοῦν κάποιες ἀπό τίς προτάσεις αὐτές ἐναπόκειται στήν σεπτή ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Ἄλλωστε, πέρα ἀπό τίς ὅποιες ἀνθρώπινες προτάσεις, ἡ Ἐκκλησία ἔχει πάντοτε τά δικά της καταξιωμένα καί ἀποδοτικά μέσα, τήν προσευχή, τήν ἀσκητική βιοτή, τήν ἐγρήγορηση καί τήν νήψη, γιά νά μπορεῖ νά διαλέγεται μέ τό ἐκάστοτε παρόν καί διακρίνοντας τό μέλλον νά θεμελιώνει τήν δράση Της στό σήμερα.

Προσωπικά, ἐκζητῶ τήν ἐπιείκειά Σας γιά ὅσα πιθανῶς – ἀθελήτως πάντως – ἀστόχησα στήν ταπεινή μου κατάθεση ἐνώπιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καί Σᾶς παρακαλῶ νά εὐχεσθε ὥστε «ἡ Θεία Χάρις, ἡ πάντοτε τά ἀσθενῆ θεραπεύουσα καί τά ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα», νά ἱκανώνει ὅλους μας στήν διακονία τῶν ἀνθρώπων καί τῶν «κατ' οἶκον» Ἐκκλησιῶν αὐτῶν.